

LEDER

30 år med nettaviser – og 45 år med digital nyhetsformidling

Det er 30 år siden Brønnøysund Avis lanserte Norges første nettavis – etter 15 år med digitale nyheter og over hundre år med nyhetsformidling. Nettavisene bør derfor forstås som en videreføring, ikke et brudd med fortiden.

Øystein Pedersen Dahlen

Dosent

Redaktør for Mediehistorisk tidsskrift

Oystein.dahlen@kristiania.no

orcid.org/0000-0002-4591-4581

Brønnøysund avis var først ute, 6. mars 1995, og *Dagbladet* to dager senere, tydelig markert i papiravisen samme dag:

I dag klokka 12.00 kommer *Dagbladet* på Internett. Da kan du lese *Dagbladets* nyheter og annet stoff på PC-en din hjemme. Når du har lest avisa, kan du sende tips og meldinger tilbake til oss.¹

Dagbladets nettside hadde i begynnelsen ingen ansatte, og de hadde noen få tusen besøkende daglig.² Etter hvert fulgte flere aviser etter, og ved utgangen av 1996 hadde 72 norske aviser etablert nettsider.³ Men nettavisene hadde noen forløpere.

Først ute: *Bergens Tidende* i 1980

TeleTidende var trolig den første elektroniske avisen i Norge. Våren 1980 introduserte *Bergens Tidende* gratis, tekstbaserte nyheter på TV-skjermen via telefonnettet. Men teknologien var treig og tungvint å bruke, og svært få hadde utstyret som trengtes for å koble seg til. Avisa innså etter hvert at de var best på å produsere papiravis, og i 1989 var det definitivt slutt.⁴

I 1983 begynte NRK å formidle nyheter digitalt gjennom tekst-TV, etter et vedtak i Stortinget året før.⁵ Tjenesten var i drift i 42 år før den ble avviklet 20. august 2025.⁶

Televerket tok opp tråden etter *TeleTidende* i midten av 1980-årene, med et mer omfattende prosjekt kalt Teledata. Dette systemet skulle gjøre det mulig å formidle tekstbasert informasjon via telefonnettet til både husholdninger, bedrifter og offentlige institusjoner. Teledata var inspirert av lignende systemer som *Minitel* i Frankrike og *Prestel* i Storbritannia. Brukerne kunne koble seg opp med spesielle terminaler

og få tilgang til nyheter, værmeldinger, bankinformasjon og offentlige oppslag. Men heller ikke Teledata ble noen stor suksess. Teknologien var for tungvint, utstyret dyrt, og Teledata ble derfor også gradvis avviklet mot slutten av 1980-årene.⁷

Tidlig nyhetsformidling på internett⁸

I 1993 ble de første kjente internettløsningen lansert. 13. mai satt *Televerkets Forskningsinstitutt* opp det som muligens er det første åpne nettstedet i Norge. *Multitorg* hadde lenker til nyheter fra blant annet NTB, *Dagens Næringsliv* og nyheter fra Televerket.⁹

Fra september 1993 formidlet internettleverandøren *Oslonett* artikler fra papirmagasinet *Computer World*.¹⁰ *Oslonett* var stiftet av 16 personer fra informatikkmiljøet på Blindern i 1991. Under OL på Lillehammer i februar 1994 leverte de direkte resultater fra konkurransene.¹¹

Forskningsmagasinet *Apollon* startet med å publisere artikler på nettet i 1994,¹² og fra 18. mai samme året hadde studentavisa *Under dusken* en egen nettutgave.¹³

De frie redaksjonelle mediene

Til tross for denne forhistorien på 15 år sier vi fortsatt at det er 30 år siden den første nettavisen ble etablert i Norge. Det var nemlig først i 1995 at en avisredaksjon startet forsøk med egne nettsider for formidling av nyheter.

Med nettavisene var det for første gang i historien muligheter for både kontinuering (flytende) nyhetsproduksjon og direkte tilgang til all informasjon i ett og samme medium. Den digitale journalistikken var flytende ved at både journalister og publikum kunne legge til ny informasjon ved allerede publiserte artikler. Og publikum hadde enkel tilgang til alt som var publisert, om den ikke var bevisst trukket tilbake.¹⁴

Vi kan definere digital journalistikk som nettverksbasert produksjon, distribusjon og konsum av nyheter og informasjon om offentlige anliggender. Dette er noe som overskrider de tidsmessige og romlige begrensningene ved analoge medier, hvor produksjon og distribusjon er bundet av fysiske rammer og materiell infrastruktur.¹⁵ Samtidig viser begrepet *digital* til noe mer enn bare teknologien i seg selv. Det digitale omfatter også sosiokulturelle særpreg som interaktivt engasjement, samarbeid med publikum, nye rammer for publisering og global rekkevidde.¹⁶

En historisk kontekst

Ettersom utviklingen av digital journalistikk utspiller seg i skjæringspunktet mellom tradisjonelle pressehistoriske debatter og diskusjoner om teknologiens betydning for journalistikkens endring, er det avgjørende for dagens journalistikkforskning å plassere dette inn i en historisk kontekst.¹⁷

Men det blir hevdet at journalistikkforskningen har vært preget av en orientering mot det umiddelbare. Det blir lagt stor vekt på de nyeste teknologiske utviklingene og opplevde kriser for journalistikken – og mindre vekt på langsiktige endringer i journalistiske praksiser og identiteter og de overordnede sosiale strukturene som former hvordan journalistiske endringsprosesser utspiller seg over tid. Dette er derfor en vedvarende mangel i forskningsfeltet.¹⁸ Det bør derfor rettes større oppmerksomhet mot de strukturelle endringene som får betydning på lengre sikt, fremfor å de rent beskrivende analysene av enkelttrekk og enkeltfenomener.¹⁹

Digital journalistikk opererer i et samspill mellom en rekke fenomener og prosesser – teknologi, profesjon, samfunn, kultur, økonomi, materialitet – og omfatter forholdet mellom publikum, tekst og innhold. Det digitale er derfor uløselig knyttet til bredere spørsmål om økonomi, arbeidsforhold, organisasjonskultur, teknologisk innovasjon og kulturelle praksiser. Selv der teknologien fremstår som dominerende,

er den alltid innvevd i et komplekst samspill av strukturer og dynamikker som former hvordan journalistikk og kommunikasjon utvikles.²⁰ Det er nemlig journalistikken som gir teknologien form, retning, mening og betydning – ikke omvendt.²¹

Professor Thorsten Quandt²² har identifisert fire delvis overlappende faser i den historiske utviklingen av forskningen og synet på digital journalistikk:

1995–2005: **En egen nisje** – digital journalistikk ble sett på som et sideprosjekt utenfor den etablerte presseøkonomien, i en periode hvor presse og kringkasting fortsatt hadde god økonomi.

2003–2010: **Eufori** – preget av optimisme og tro på teknologiens demokratiske og interaktive potensial, særlig gjennom fremveksten av Web 2.0.

2007–2017: **Desillusjon** – hvor plattformkapitalisme, overvåkning, netthat og populisme utfordret idealene om åpenhet og deltakelse.

2015–2024: **Dommedagsstemning** – preget av frykt for overvåkning, netthat og svekket demokrati.

Disse fasene illustrerer hvordan digital journalistikk er blitt utviklet gjennom en kontinuerlig forhandling mellom teknologi, profesjon, økonomi og samfunn. Quandt²³ håper imidlertid at både forskningsmiljøer og mediebransjen nå kan anerkjenne at digital journalistikk har både positive og negative sider, slik at digital journalistikk kan forstås som en integrert del av mediesystemet, preget av en nyansert balanse mellom optimisme og kritikk.

En gradvis endring

Digital journalistikk befinner seg innenfor et gammelt felt, hvor fortiden er med på å bremse endring.²⁴ Digitaliseringen representerer derfor ikke et radikalt brudd med fortiden eller starten på en helt ny epoke, men snarere en gradvis omforming av sosiale grenser og forbindelser, som brytes ned og bygges opp igjen innenfor det journalistiske feltet.²⁵ På samme måten representerer ikke internett en plutselig og revolusjonerende forandring, men heller et ledd i en lengre mediehistorisk utvikling – «det foreløpig siste i en rekke betydelige nettverksdannelser»,²⁶ fra tidligere sammenkoblinger med postverk, telegraf, datamaskiner, teledata og ulike former for teknologisk eller geografisk overskridende mediesamarbeid og informasjonsspredning – som omtalt innledningsvis.

Nettavisene må derfor forstås som en videreføring av tidligere journalistisk produksjon og nettverksdannelser, ikke et brudd med fortiden. I begynnelsen inneholdt nettavisene bare de samme sakene som papiravisen, men etter hvert kom innovasjoner som kommentarfelt, lyd- og videoklipp. Ideen var at det nye mediet skulle hjelpe de tradisjonelle mediene til å levere nyhetene raskere, bedre og til en større målgruppe. Det var likevel få som hadde tilstrekkelig tilgang til internett, og papiravisene beholdt sin dominerende posisjon. I 1991 leste fortsatt 84 prosent av befolkningen i Norge én eller flere papiraviser daglig, mens andelen i dag er redusert til 17 prosent.²⁷

Til tross for alle endringene innen digital journalistikk har det eksistert betydelig motstand og treghet. En blanding av modernistiske verdier – som sannhet, åpenhet, rasjonalitet, faktisitet og frihet – danner fremdeles det ideologiske grunnlaget for redaksjonenes kollektive forestillingsverden. Disse verdiene former på mange måter hvordan journalistikken responderer på utviklingen av de digitale mulighetene og på dens forsøk på å finne – eller gjenoppdage – sin rolle,²⁸ slik også Arne Krumsvik berører i sin artikkel i dette nummeret av *Mediehistorisk tidsskrift*.

Men fremveksten av digitalisering og det kontinuerlige nyhetspresset har økt tempoet i redaksjonene, og kravene til produktivitet og markedsstyring av nyhetene har blitt større.²⁹ Mange mediekonsern anven- der derfor strategier for effektivisering og rasjonalisering for å redusere arbeidskostnader. Dette fører til økt arbeidstempo, overarbeidede journalister og mer ubetalt arbeid. Og gjennom robotjournalister,

algoritmer og outsourcing viser endringene i medieproduksjonsprosessen at utviklingen ikke nødvendigvis er en uunngåelig konsekvens av teknologi, men – slik journalistikkens lange historie med teknologisk endring viser – snarere et uttrykk for økonomiske strategier for å redusere kostnader. Dermed kan digitale innovasjoner i økende grad undergrave journalistikken som kreativ virksomhet, utfordre dens uavhengighet og autonomi, og true den utforskende, undersøkende og lokalt forankrede journalistikken som skal tjene allmennhetens interesser.³⁰

Ny kunnskap om utviklingen av nettaviser i Norge

I dette nummeret av *Mediehistorisk tidsskrift* har vi fire fagfelleverderte bidrag – tre forskningsartikler og ett essay – som samlet undersøker den historiske utviklingen av digital journalistikk i Norge fra 1995.

Gudrun Rudningen, Aina Landsverk Hagen, Per Bonde Hansen og Ingrid M. Tolstad undersøker hvordan desken som journalistisk funksjon har endret seg i den digitale tidsalderen. De fremhever at desking av journalistikken har blitt automatisert og de tradisjonelle deskarbeiderne har blitt borte i gjentatte nedbemanninger. Utviklingen kan nettopp knyttes til et økonomisk krav som utfordrer forståelsen av kreativitet i journalistisk arbeid.

Hendrik Storstein Spilker viser hvordan møtet mellom avisene, internett og dets brukere ledet avisene og deres eiere inn i en fase med uro og usikkerhet, der etablerte regler og praksiser for journalistisk publisering ble utfordret. Spilker analyserer utviklingen av nettavisenes første tiår, fra **1995 til 2005**, med vekt på forestillingene om hva en nettavis skulle være, og hvem den var laget for.

Arne Krumsvik undersøker utviklingen i norske avislederes holdninger til nettpublisering i perioden **2005–2024**. Studien gir innsikt i hvordan topplederne har forhandlet sin strategiske posisjon, fra tidlig usikkerhet til en mer konsolidert og konservativ tilnærming. Krumsvik viser at bransjen gradvis har beveget seg fra en eksperimentell fase preget av frykt og uklare strategier, til en modningsfase der digitale løsninger i økende grad tilpasses etablerte redaksjonelle normer. Krumsvik kaller dette som en form for *retroinnovasjon*.

Astrid Marie Holand, Torill Elvira Mortensen, Birgit Røe Mathisen, Lisbeth Morlandstø, Karianne Sørgård Olsen og Egil Trasti Rogstad undersøker hvordan forholdet mellom redaktørstyrte lokale medier og ulike delingsplattformer påvirker deres rolle som kanaler for offentlig debatt og oppmerksomhet. De belyser både utfordringer og muligheter knyttet til mediert kommunikasjon i spenningsfeltet mellom det lokale og det globale, hvor Norge er verdensledende på både tradisjonelle lokale medier og digital tilgjengelighet.

Tidligere redaktør **Svein-Erik Hole** forteller om da *Teknisk Ukeblad* etablerte en nettavis i april 1995. Han fremhever imidlertid at det ikke var før 2012, da artiklene ble publisert først på nett, at de nådde ut til et stort publikum.

Til sist i dette nummeret forklarer **Lars Nyre**, med inspirasjon fra Marshall «the media is the message» McLuhan, hvordan digital teknologi har påvirket våre liv med skiftende medieutvikling.

Vi har også tre anmeldelser av bøker som er med på å belyse de siste tiårenes digitale medieutvikling.

Dermed fanger dette nummeret av *Mediehistorisk tidsskrift* opp utviklingen av nettaviser, journalistikk og digitale medier i Norge fra ulike teoretiske ståsteder og erfaringer.

God lesing!

Øystein Pedersen Dahlen

Asker, 7. november 2025

Noter

- 1 Dagbladet (08.03.1995). Nå er Dagbladet på Internett
- 2 Dagbladet.no (09.03.2010/01.11.206). For 15 år siden fantes ikke nettaviser i Norge, https://www.dagbladet.no/kultur/for-15-ar-siden-fantes-ikke-nettaviser-i-norge/64988291?utm_source=chatgpt.com
- 3 Høst, S. (2000). Avisåret 1999. Nye gratisaviser, flere aviser på Internett. Institutt for journalistikk, s. 14
- 4 Skreien, N. (2004). Teledata og Norges første elektroniske avis. Oslo: Norske Telemuseum.
- 5 NRK.no (02.02.2013). Norges første digitale medium er 30 år, <https://www.nrk.no/dokumentar/nrk-tekst-tv-fyller-30-ar-1.10868918>
- 6 NRK.no (20.06.2015). Slutt for tekst-TV etter 42 år, <https://www.nrk.no/kultur/slutt-for-tekst-tv-etter-42-ar-1.17461476>
- 7 Skreien, N. (2004). teledata og Norges første elektroniske avis. Oslo: Norske Telemuseum.
- 8 Ifølge Språkrådet skal internett skrives med liten i, ettersom ordet i dag regnes som et fellesnavn – på linje med radio og fjernsyn. I 1990- og 2000-årene ble Internett derimot ofte skrevet med stor forbokstav, fordi det ble oppfattet som et unikt fenomen. Etter hvert som internett ble en integrert del av hverdagen, ble hovedregelen endret til liten forbokstav. (<https://sprakradet.no/spraksporsmal-og-svar/internett-eller-internett/>)
- 9 <https://www.wiumlie.no/1993/multitorg/om/>
- 10 CW.no (11.05.2023). 30 år på nett, <https://www.cw.no/historie/30-ar-pa-nett/2131704>
- 11 Kjærnsrød, S. (2001). Et skråblikk på Oslonetts webtjenester i perioden 1993 til 1997, <https://www.usit.uio.no/om/organisasjon/ansatte/bnss/tilkoplet/web/7/src/oslonetts-web-tjenester.pdf>; Universitetet i Oslo (2014/2023). Del 5: Alminneliggjøringen av Internett (1993 til i dag), <https://www.usit.uio.no/om/organisasjon/ansatte/bnss/tilkoplet/web/5/>
- 12 <https://www.apollon.uio.no/artikler/1994/>
- 13 <https://www.samfundet.no/studentmediene>
- 14 Dahlen, Ø. (2011). Nettaviser: Full tilgang og flytende produksjon. Norsk medietidsskrift 18(4), 345.
- 15 Schmidt, T.R. (2025). Conceptualizing change in digital journalism. Three key theories in comparison, i Tofalvy, T og Vobič, I. (red.). Histories of digital journalism. The interplay of technology, society and culture, 21–46. London: Routledge, s. 21.
- 16 Malik, A. og Sharpio, I. (2017). What's digital? What's journalism? I Eldridge, S.A. og Franklin, B. (red.). The Routledge Companion to Digital Journalism Studies, 15–21. London: Routledge, s. 22.
- 17 Som over.
- 18 Whal-Jørgensen, K. (2019). Challenging presentism in journalism studies: An emotional life history approach to understanding the lived experience of journalists. I Journalism 20(5), 670–678; Zeiler, B. (2019). Why journalism is about more than digital technology. I Digital Journalism 7(3), 343–350; Stensen, S. og Ahva, L. (2019). Theory in Journalism Studies. I Wahl, Jørgensen, K. og Hanitzsch, T. (red.). Handbook in Journalism Studies, 38–54. London: Routledge.
- 19 Schmidt, T.R. (2005). Conceptualizing change in digital journalism. Three key theories in comparison. I Tofalvy, T og Vobič, I. (red.). Histories of digital journalism. The interplay of technology, society and culture, 21–46. London: Routledge, s. 23.
- 20 Tofalvy, T og Vobič, I. (2025). Why historicize digital journalism? Disentangling the relationship between journalism, technology, and history. I Tofalvy, T og Vobič, I. (red.). Histories of digital journalism. The interplay of technology, society and culture, 3–17. London: Routledge.
- 21 Zeiler, B. (2019). Why journalism is about more than digital technology. Digital Journalism 7(3), 343–350.
- 22 Quandt, T. (2024). Euphoria, disillusionment and fear: Twenty-five years of digital journalism (research). I Journalism 25(5), 1186–1203.
- 23 Som over
- 24 Beson, R. (2013). On the explanatory and Political Uses of Journalism History. American Journalism 30(1), 4–14. <https://doi.org/10.1080/08821127.2013.767688>
- 25 Tofalvy, T og Vobič, I. (2025). Why historicize digital journalism? Disentangling the relationship between journalism, technology, and history. I Tofalvy, T og Vobič, I. (red.). Histories of digital journalism. The interplay of technology, society and culture. London: Routledge, s. 6.
- 26 Bastiansen, H. og Dahl, H.F. (2008). Norske mediehistorie, 2. utg. Oslo: Universitetsforlagets. 511.
- 27 Solheim, J., Syvertsen, T., Garvik, O.: Norsk presses historie i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 20. oktober 2025 fra https://snl.no/norsk_presses_historie
- 28 Schmidt, T.R. (2005). Conceptualizing change in digital journalism. Three key theories in comparison. I Tofalvy, T og Vobič, I. (red.). Histories of digital journalism. The interplay of technology, society and culture, 21–46. London: Routledge, s. 21.
- 29 Tofalvy, T og Vobič, I. (2025). Why historicize digital journalism? Disentangling the relationship between journalism, technology, and history. I Tofalvy, T og Vobič, I. (red.). Histories of digital journalism. The interplay of technology, society and culture, 3–17. London: Routledge, s. 4
- 30 Cohen, N. (2015). From pink slips to pink slime: Transforming media labor in a digital age. Communication Review 18, 98–122.